من احب ان یمد له فی عمره و ان یزاد فی رزقه فلیبر والدیه و لیصل رحمه

کسی که دوست دارد عمرش طولانی و بر روزیش افزوده‌شود، نسبت به پدر و مادرش نیکی کند و صله‌رحم به جا آورد.

تازه‌های نشر

«علم قرائت» در بازار نشر

کتاب «علم قرائت» اثر حجت‌الاسلام والمسلمین محمدصادق یوسفی مقدم منتشر شد.

به گزارش خبرگزاری کتاب ایران(ایبنا)، «علم قرائت» اثر حجت الاسلام والمسلمین محمدصادق یوسفی مقدم است که به همت پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی تهیه و توسط نشر این پژوهشگاه در ۶۰۰ صفحه به چاپ رسید.

بررسی‌ها نشان می‌دهند مراقبت از قرآن در نزول تدریجی از طریق چهار عامل قرائت، حفظ، تعلیم و کتابت صورت گرفته است؛ چنان که پیامبر اکرم(ص) در وقت نزول قرآن بر این چهار عامل تأکید می‌کردند.

در اثر پیش رو به مباحثی از علم اختلافات قرائات مانند شکل‌گیری قرآن و قرائات، جمع قرآن، توحید مصاحف، بررسی عوامل اختلافات قرائات، استناد اختلاف قرائات به اجتهاد یا سنت و بررسی سندی و دلالی حدیث سبعه احرف پرداخته شده است.

این کتاب در چهار بخش و ۱۲ فصل تألیف شده؛ بخش نخست کلیات و مفاهیم و دارای سه فصل است؛ در فصل نخست، مفهوم‌شناسی علم قرائت بررسی و ثابت شده در موضوع اختلاف قرائات تنها به موارد اختلاف قرائات پرداخته می‌شود؛ در حالی که علم قرائت شامل مواردی که در آن‌ها اختلافی نباشد نیز می‌شود؛ از این رو دانشمندان قرائت برای قرائات دو عبارت «متقف علیه» و «مختلف فیه» را به کار می‌برند.

در فصل دوم، فوایدی که عالمان قرائت برای اختلاف قرائات بیان کرده‌اند مانند تسهیل بر امت، توسعه معنایی، حفظ قرآن از خطا و تحریف بیان و نقد شده و مواردی مانند آشنایی با تفسیر و وحی بیانی به عنوان اثر آن هم با توجیه، پذیرفته شده است. در فصل سوم، به بررسی اصل حاکم بر اختلاف قرائات پرداخته و ثابت شده ادعای عالمان قرائت مبنی بر اینکه قرائات با یکدیگر تعارض ندارند با واقعیت موجود در قرائات تطابق ندارد.

در بخش دوم در پنج فصل، پیشینه و تطور قرائات بررسی شده؛ به این صورت که در فصل نخست شکل‌گیری قرآن و قرائات، در فصل دوم جمع قرآن، در فصل سوم توحید مصاحف، در فصل چهارم عوامل اختلاف قرائات و در فصل پنجم استناد اختلاف قرائات به اجتهاد یا سنت به‌گونه تطبیقی بررسی شده است.

بخش سوم، حدیث سبعه احرف را در سه فصل بررسی کرده؛ در فصل نخست، حدیث سبعه احرف در منابع شیعه از نظر سند و دلالت و در فصل دوم آن حدیث در منابع اهل سنت به صورت مستقل بررسی شده و در فصل سوم دیدگاه منتخب به صورت استدلالی بیان شده است.

بخش چهارم، در دو فصل به ملاک و شرایط قرائت صحیح پرداخته؛ به این صورت که در فصل نخست ملاک و شرایط صحت قرائت از دیدگاه عالمان قرائت و نیز دیدگاه آیت‌الله معرفت بیان و نقد شده و در فصل دوم نظریه منتخب درباره قرائت صحیح و ارکان آن به صورت استدلالی بیان شده است.

نکته‌ها

آیت‌الله محمدعلی جاودان

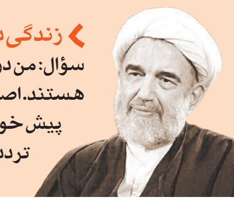

زندگی در محیط و خانواده غیرمذهبی

سؤال: من در خانواده‌ای متولد شدم که به برخی از احکام دینی بی‌اعتنا هستند. اصلاً احتیاجی به مراجعه به هیچ روحانی نمی‌بینند و از پیش خود به احکام دین عمل می‌کنند. گاه اقوام جلو ما بی‌حجاب تردد کرده و بعد هم نماز می‌خوانند و از این نظر هم مشکلی ندارند! تقریباً تمام آن‌ها ماهواره دارند و بعضاً حتی با پول ربوی و قمار هم مشکلی ندارند. چون در زمینه سیاسی با انقلاب مشکل جدی دارند هر کسی که کوچک‌ترین تأییدی درزمینه انقلاب کرده باشد را هم نمی‌پذیرند و چون مقابل ظلم جمهوری اسلامی (به زعم خویش) سکوت کرده، خائن است. اگر هم بحث پیش بیاید چند مشکل دارم، نخست، بحث دینی را به مسائل سیاسی می‌برند و یا به بنده تهمت تحجر می‌زنند و وقتی کمی با خانواده بحث می‌کنم مادر یا پدرم به‌شدت دلگیر شده و حالشان بد می‌شود. مثلاً مادر من وقتی ریش می‌گذارم با من بد برخورد می‌کند و می‌گوید: «ازت ناراضی‌ام. آیا ریش گذاشتنت این قدر مهم است؟» و برای موارد کوچک این‌گونه رفتار می‌کنند و اصطکاک داریم؛ من هم برای اینکه هر روز با هم درگیر نشویم و دائم با هم کدورت پیدا نکنیم، کتاب‌های مذهبی مفید حتی شهید مطهری را پنهانی می‌خوانم یا بدون اینکه به آن‌ها بگویم به جلسات مذهبی می‌روم. حتی وقتی به شاه عبدالعظیم(ع) می‌روم هم احتمالاً آن روز را با من اوقات تلخی می‌کنند. اگر می‌شود راهنمایی کنید تا بتوانم آن‌گونه که خدا می‌پسندد با آن‌ها برخورد و با عقاید درست زندگی کنم.

پاسخ آیت‌الله محمدعلی جاودان: سلام علیکم و رحمة‌الله. کار شما یک مجاهدت است، یک جهاد است. بر این راه پایدار و مستحکم بمانید و استقامت کنید ان‌شاءالله مورد نظر امام زمان(عج) خواهید بود. چند کار کنید:

اول: در هر صورت بکوشید با خانواده برخورد نداشته باشید. بحث نکنید و حتی در مجلسی که آن‌ها هستند و ممکن است به برخورد و درگیری بینجامد در حد مقدور شرکت نکنید وگرنه سکوت کامل کنید.

دوم: ارتباطات خودتان را با مراکز مذهبی مستحکم کنید، البته با توجه به اینکه با پوشش کامل عمل کنید به‌طوری که پدر و مادر که مهم هستند، نفهمند.

سوم: اطلاعات دینی و سیاسی خودتان را بالا ببرید البته با حساب و کتاب نه با خواندن هر چیزی.

چهارم: بکوشید سطح تحصیلاتتان را به بهترین صورت بالا ببرید مثلاً در درس شاگرد اول شوید. موفق باشید.

دیدگاه

نگاهی به چند فراز مهم از زندگی و زمانه صاحب تفسیر «المیزان»

وقتی علامه طباطبایی کرسی تدریس فلسفه در آمریکا را رد کرد

به مناسبت بیست‌وچهارم آبان‌ماه، سالگرد ارتحال مفسر کبیر قرآن، علامه طباطبایی، مرتضی نجفی قدسی در یادداشتی در خبرگزاری فارس به بررسی برخی از وجوه شخصیتی این مفسر بزرگ قرآن کریم پرداخته که در ادامه گزیده‌ای از آن را می‌خوانید.

شاکله علامه طباطبایی در تفسیر قرآن متأثر از مرحوم میرزا علی آقا قاضی بود به‌طوری که می‌فرمایند: مرحوم قاضی در تفسیر قرآن کریم و معانی آن ید طولایی داشتند؛ این سبک تفسیر آیه‌به‌آیه را مرحوم قاضی به ما تعلیم دادند و ما در تفسیر از مسیر و ممشای ایشان پیروی می‌کنیم، همچنین در فهم معانی روایات وارده از ائمه معصومین(ع) ذهن بسیار باز و روشنی داشتند و شیوه فهم احادیث که «فقه الحدیث» گویند را از ایشان آموخته‌ایم. علامه طباطبایی از اوان جوانی کسب علم و تهذیب نفس را به موازات هم پیش برده بود و بسیاری از شب‌ها در مسجد کوفه و یا مسجد سهله و یا حرم امیرالمؤمنین(ع) در نجف به عبادت و تفکر و تزکیه نفس می‌پرداخت.

او به دستورات اخلاقی و سیر و سلوکی مرحوم قاضی به‌شدت عمل و صفحه دل وجودش را آماده پذیرش اشراقات و الهامات عینی می‌کرد.

■ دعوت آمریکایی‌ها از علامه طباطبایی

او در حکمت و فلسفه سرآمد فیلسوفان محسوب می‌شد به‌طوری که در ۷۰ سال پیش، آمریکایی‌ها به عظمت علمی او پی بردند و تلاش داشتند او را برای کرسی تدریس فلسفه به آمریکا ببرند ولی ایشان قبول نمی‌کرد. دولت آمریکا برای انجام این کار حتی متوسل به شاه ایران شد تا بلکه ایشان به آمریکا برود. محمدرضا شاه هم درخواست آمریکا را به مرحوم آیت‌الله العظمی بروجردی، مرجعیت اعلای شیعه در قم منتقل کرد، آیت‌الله بروجردی هم پیغام‌رسانی کردند ولی علامه طباطبایی با این سفر و اقامت در آمریکا موافقت نکردند!

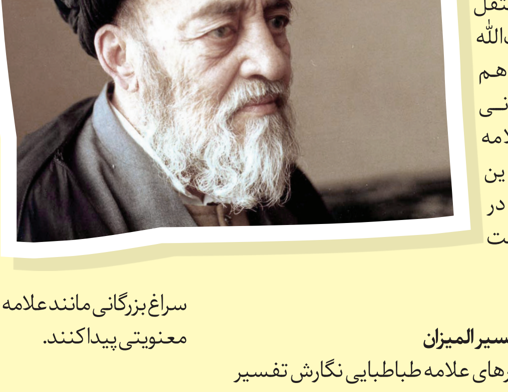

■ عظمت تفسیر المیزان

یکی از شاهکارهای علامه طباطبایی نگارش تفسیر المیزان در ۲۰ جلد است که ۲۰ سال هم به‌طول انجامید. روش علامه طباطبایی در تفسیر این بوده که آیات را بر مبنای «ان القرآن یفسر بعضه بعضا» با استفاده از آیات دیگر تفسیر کند و البته علاوه بر آن‌ها بحث‌های روایی، فلسفی، علمی، اجتماعی و تاریخی هم به طور مجزا دارد.

علما و بزرگان سخنان بسیاری در تعریف و تمجید از تفسیر المیزان گفته‌اند؛ مرحوم شهید آیت‌الله مطهری می‌فرماید: می‌توانم ادعا کنم تفسیر المیزان بهترین تفسیری است که در میان شیعه و سنی از صدر اسلام تا امروز نوشته شده است.

مرحوم شیخ جواد مغنیه از محققان و نویسندگان بزرگ شیعه در لبنان، گفته بود: از وقتی تفسیر المیزان به دست من رسیده، عملاً کتابخانه من تعطیل شده چون مطالعه من پیوسته المیزان شده است.

■ مسلمان شدن پروفسور هانری کربن، فیلسوف فرانسوی

یکی از تلاش‌های مهم و بین‌المللی علامه طباطبایی، مجموعه مصاحبه‌هایی است که با فیلسوف معروف فرانسوی، پروفسور هانری کربن داشته است. مجموع بیانات علامه طباطبایی در این جلسات که در تهران تشکیل می‌شد ضبط و منتشر می‌شد و هانری کربن نیز آن‌ها را در اروپا منتشر می‌کرد.

هانری کربن معتقد بود یگانه مذهب زنده و اصیل که هنوز در دنیا نمرده، مذهب شیعه است چون قائل به وجود امام حی و زنده است و اساس اعتقاد خود را بر این مبنا می‌گذارد و با اتکا و اعتماد به حضرت مهدی قائم آل‌محمد(عج) پیوسته زنده است.

مرحوم مهندس عبدالباقی فرزند علامه طباطبایی نقل می‌کند: یک روز بدون اینکه سؤالی از پدر کرده باشیم روبه‌ما کرد و با بشاشت و نشاط خاصی فرمود: این پروفسور کربن به اسلام مؤمن شده ولی رویش نمی‌شود ایمانش را به زبان بیاورد! چند صباحی از این جمله پدرم گذشت و یک روز پروفسور کربن در یک کنفرانس در خارج، درباره امام زمان(عج) سخنان پرشوری ایراد کرد و ضمن آن گفت: «من به‌خاطر بحث درباره اسلام و رسیدن به این حقایق، نزدیک بود پست تحقیقی خودم را از دست بدهم، یعنی کلیسا مرا از این پست خلع کند!» پدرم وقتی از این موضوع مطلع شدند بسیار مسرور و مشعوف شدند و گفتند: نگفتم این پروفسور کربن مؤمن به اسلام شده ولی رویش نمی‌شود صریحاً اعتراف کند؟!

■ کمرنگ شدن درس‌های اخلاق در حوزه‌ها

همان‌طور که اشاره شد، یکی از دلایل اصلی موفقیت علامه طباطبایی، آشنایی او با عالم ربانی و مهذب نفوس مرحوم آیت‌الله میرزا علی آقا قاضی در نجف بود.

تهذیب نفس قطعاً نیاز به استاد دارد، چرا که باید بر اساس قواعد شرعی باشد و با استفاده از معارف قرآن و اهل بیت(ع) بتوانند به عرفان واقعی مورد نظر اسلام دست یابند و تا یک روحانی، مهذب، متخلق و مؤدب به آداب اسلامی نباشد هیچ‌گاه نمی‌تواند مبلّغ اسلام باشد، حتی ممکن است عملکرد دون اخلاق و شأن روحانیت او آبروی روحانیت را هم ببرد!

ما باید به روزی برسیم که در دادگاه‌های ویژه روحانیت حتی یک پرونده هم از روحانیون نباشد و مردم روحانیت را همانند گذشته‌ای طولانی همواره نورانی و با اخلاص و پشت و پناه خود ببینند.

پیش از انقلاب تقریباً همه ورودی‌های حوزه در درجه اول به فکر انسان شدن و تهذیب نفس بودند و مرتب به سراغ بزرگانی مانند علامه طباطبایی می‌رفتند تا بلکه معنویتی پیدا کنند.

■ علامه طباطبایی و درس اخلاق

یکی از فضلای حوزه نقل کرد: در اوایل طلبگی که تازه وارد حوزه شده بودم یک روز به در خانه علامه طباطبایی رفتم و عرض کردم آقا من تازه طلبه شدم و دوست دارم اهل معنویت باشم، خواهش می‌کنم به من توصیه‌ای بفرمایید. علامه طباطبایی در جواب فرمودند: شما به ذکر «یونسیه» مداومت داشته باشید (آیه شریفه لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین).

آن طلبه گفت: من دیدم این ذکر را بلدم، به علامه عرض کردم: آقا جان! یک ذکر دیگر هم بفرمایید. علامه طباطبایی در جواب فرمودند: شما باید اول بر این ذکر مداومت داشته باشید تا آثار آن پدیدار شود، هر وقت آثارش پدیدار شد تشریف بیاورید ذکر بعدی را عرض کنم. او می‌گوید: به علامه گفتم آثارش چه باید باشد تا من بفهمم اثرش ذکر یونسیه حاصل شده؟ علامه به خیابان صفائیه اشاره کردند و فرمودند: اثرش باید این باشد که هر وقت از خیابان صفائیه رد شدید، صدای تسبیح این درختان را بشنوید!

بله! تهذیب نفس باید این‌جوری باشد که مانند خود علامه صدای تسبیح موجودات را بشنوی آن‌وقت خواهید دید مردم چنین روحانیون نورانی را چگونه عزت و احترام و تکریم کنند چون باید آثار «سیماهم فی وجوههم من اثر السجود» که کنایه از نورانیت و معنویت است در چهره مؤمنان پدیدار باشد.

کلام امیر

آگاه باشید! همه در دوران آرزویی به سر می برند که اجل در پی آن است، بنابراین هر کس پیش از رسیدن اجلش در همان دوران آرزوها به عمل پردازد، اعمالش به او سود می‌بخشد و فرارسیدن مرگش به او زیانی نمی‌رساند و کسی که در این ایام آرزو و پیش از رسیدن مرگ در عمل کوتاهی کند گرفتار خسران شده و فرارسیدن مرگش برای او زیان خواهد داشت. (فرازی از خطبه ۲۸ نهج البلاغه)

از تأسیس الهیات نوین تا تشکیل صندوق حمایت از فلسطین

تأثیر شگرف علامه طباطبایی بر اندیشه معاصر

گزیده

مطهری به عنوان شاگرد علامه طباطبایی از شخصیت‌هایی است که در سراسر آثارش پرهیز از غلو و ثناگویی و تمجید بی‌مورد از افراد و حتی انتقاد از این رفتار در محافل گوناگون به چشم می‌خورد، اما تعابیر او درباره تفسیر المیزان علامه طباطبایی از ناحیه شخصیتی که خود یک مفسر شیواست منزلت والای اندیشه و آثار علامه طباطبایی را گوشزد می‌کند.

بهمن دهستانی

پژوهشگر دینی

در پرتال جامع علوم انسانی وابسته به پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی وزارت علوم که از پایگاه‌های مرجع مقالات پژوهشی در ایران است، افزون بر ۵۰۰ مقاله علمی پژوهشی درباره علامه طباطبایی گردآوری و نمایه شده که این حجم پژوهش درباره یک متفکر معاصر ایران و تشیع کم‌نظیر به شمار می‌رود. این نمونه، تأثیر شگرف علامه طباطبایی را بر اندیشه معاصر آشکار می‌سازد، به‌طوری که در نیم قرن اخیر تاریخ فکر ایران و شیعه علامه طباطبایی یکی از قله‌های رفیع شناخته می‌شود.

استاد شهید مرتضی مطهری، از برجسته‌ترین شاگردان علامه طباطبایی که خود یک قله بی‌همتا در اندیشه دینی معاصر است درباره استاد خود، سید محمدحسین طباطبایی می‌گوید: «علامه طباطبایی، این مرد بسیار بسیار بزرگ و ارزنده، مردی است که ۱۰۰سال دیگر باید بنشینند و آثار این مرد را تجزیه و تحلیل کنند و به ارزش این مرد پی‌ببرند. این مرد یکی از خدمتگزاران بسیار بسیار بزرگ اسلام است».

■ توصیف‌های شاگرد از استاد

مرتضی مطهری توصیف علامه طباطبایی را در پاسخ به یکی از سؤال‌کنندگان این‌گونه آغاز می‌کند: «یکی از رفقا انتقاد لطیفی می‌کرد، می‌گفت آیا این تجلیل از اقبال لاهوری نشانه‌ای از مرده‌پرستی نیست که هر مرد بزرگی پس از آنکه مُرد، او را تجلیل می‌کنیم؟ بزرگان مرده و زنده ندارند، اما منظور او این بود چرا از بعضی زنده‌هایی که کمتر از اقبال نیستند و در بسیاری از قسمت‌ها بالاتر از اقبال‌اند تجلیل نمی‌شود؟ علامه طباطبایی، این مرد بسیار بسیار بزرگ و ارزنده- که البته مجلس امروز مجلسی نیست که این مقدار شایستگی داشته باشد که حق ایشان را ادا کند، ولی چون این شخص این حرف را زد عرض می‌کنم- مردی است که ۱۰۰سال دیگر باید بنشینند و آثار او را تجزیه و تحلیل کنند و به ارزش او پی ببرند. چرا ما از حالا به این فکر نیفتیم؟ این مرد واقعاً یکی از خدمتگزاران بسیار بسیار بزرگ اسلام است. اولاً مجسمه تقوا و معنویت است. در تهذیب نفس و تقوا مقامات بسیار عالی را طی کرده است. من سالیان دراز از محضر این مرد بزرگ بهره‌مند بوده‌ام و اکنون هم هستم».

شهید مطهری می‌افزاید: «کتاب تفسیر المیزان ایشان یکی از بهترین تفاسیری است که برای قرآن مجید نوشته شده است. البته قرآن مجید مقامی دارد که نمی‌شود درباره هیچ تفسیری ادعا کرد حق قرآن را ادا کرده، ولی مفسران هرکدام از یک جنبه بخصوص خدمتی به قرآن کرده‌اند، من می‌توانم ادعا کنم این تفسیر از جنبه‌های خاصی- که اکنون وقت آن نیست برایتان عرض کنم- بهترین تفسیری است که در میان شیعه و سنّی از صدر اسلام تا امروز نوشته شده است».

مطهری به عنوان شاگرد علامه طباطبایی از شخصیت‌هایی است که در سراسر آثارش پرهیز از غلو و ثناگویی و تمجید بی‌مورد از افراد و حتی انتقاد از این رفتار در محافل گوناگون به چشم می‌خورد اما تعابیر او درباره تفسیر المیزان علامه طباطبایی از ناحیه شخصیتی که خود یک مفسر شیواست منزلت والای اندیشه و آثار علامه طباطبایی را گوشزد می‌کند.

مطهری در آن زمان می‌گوید: «این وظیفه حوزه قم و وظیفه همه است و شاید وظیفه ما هم باشد که ۷۰سالگی این مرد را- که اکنون در حد ۷۰سالگی است- تجلیل کنیم». او با انتقاد تلویحی از سیاست‌های فرهنگی رژیم پهلوی در ترویج چهره‌های ادبی و هنری، تصریح می‌کند: «دیگران چطور یک ۷۰ساله که پیدا می‌کنند به اعتبار اینکه مردی است که در طول عمرش به ادب و فرهنگ و ادبیات خدمت کرده، از او تجلیل می‌کنند، آن‌هایی که یک صدم علامه بزرگ طباطبایی شمرده نمی‌شوند! چرا از این مرد بزرگ به این عنوان در زندگی‌اش تجلیل نشود؟! تجلیل از این‌ها تجلیل از علم است، تجلیل از اجتماع است، یعنی کمترین فایده‌ای که دارد این است مردم صبر نمی‌کنند ۱۰۰سال بگذرد بعد، از فیض این مرد بهره‌مند شوند؛ هرچه زودتر از فیض وجود این مرد بهره‌مند می‌شوند».

در چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی افکار علامه طباطبایی در صدر اندیشه‌های علوم اسلامی و انسانی قرار داشته و همایش‌های متعددی در بزرگداشت مقام او برگزار شده است.

شهید مطهری که خود از چهره‌های شناخته شده در میان جریان‌های اسلامی جهان اسلام است درباره آفاق بین‌المللی علامه طباطبایی یادآور می‌شود: «البته ایشان تنها در ایران شناخته نیستند بلکه در دنیای اسلام شناخته شده هستند. تفسیر المیزان را در بیروت بدون اطلاع چندین بار تجدید چاپ کرده‌اند و این خودش نشان می‌دهد افکار و کتاب‌های ایشان در دنیای اسلام چقدر برای خودش جا باز کرده است؛ نه تنها در دنیای اسلام، در دنیای غیراسلام و بین مستشرقانی که با معارف اسلامی آشنا هستند، در اروپا یا آمریکا نیز چنین است. یکی از کسانی که در دنیای اسلام به صورت یک متفکر بزرگ می‌شناسند و سراغش می‌آیند علامه طباطبایی هستند. علّال الفاسی- که البته در دنیای اسلام مرد دانشمندی است- وقتی به ایران آمد، مخصوصاً به قم و به خانه ایشان رفت تا یک ساعت از محضر این مرد بزرگ بهره‌مند شود و شنیده‌ام وقتی از منزل ایشان بیرون آمد خیلی از مقام این شخص بزرگ مُعجب بود؛ کسی که هم شخصیت اسلامی دارد (شخصیتش تنها شخصیت شیعی نیست) و هم شخصیت علمی جهانی.

■ علامه طباطبایی و احیای تراث اسلامی در برابر تحجر و تجدد

با آنکه درباره زندگی و شرح احوال علامه طباطبایی کتاب‌های متنوعی انتشار یافته اما بیان شاگردان ایشان در مقایسه با سایر تحلیل‌ها از جذابیت و تأملات بیشتری برخوردار است و در این میان، توصیف‌های استاد مطهری به عنوان شارح بزرگ اندیشه‌ها و آثار علامه طباطبایی بسیار ممتاز است.

شرح مقالات اصول فلسفه و روش رئالیسم علامه طباطبایی به‌وسیله مرتضی مطهری یکی از منابع گرانقدر فکر فلسفی در ایران معاصر است. شهید مطهری هدف علامه از تدوین مقالات اصول فلسفه و شرح خود بر آن را تأسیس یک نظام جامع نوین فلسفی در ایران و جهان اسلام عنوان می‌کند تا قابلیت رقابت با سایر مکاتب رایج فکری را داشته باشد. مطهری بیان می‌کند: مقصود علامه طباطبایی از تدریس و تدوین مقالات اصول فلسفه و شرح آن، عرضه دستگاه عظیم فکر فلسفی در اسلام بوده است.

در این زمینه شایان ذکر است در محافل حوزوی و دانشگاهی ایران، هواداران و مدعیان علوم عقلی به اشکال مختلف فعال بوده و هستند که داعیه بهره‌مندی از سنت‌های فلسفی شیعه و ایران را دارند اما مکتب و مسیری که علامه طباطبایی بنیان گذاشت و شاگردان راستین او مانند مرتضی مطهری تداوم بخشیدند یک نهضت ضد تحجر و آگاه از مقتضیات جهان است. این در حالی است که در سال‌های اخیر برخی طیف‌های مذهبی تلاش می‌کنند با انتساب خود به جریان علامه طباطبایی میراث او را تفسیر و نمایندگی کنند.

واقعیت آن است سنت فکری و اجتماعی علامه طباطبایی و شاگردان راستین او توانستند اندیشه اسلامی و زیبایی‌های مکتب اهل بیت(ع) را در عصری که جامعه مذهبی ایران در انزوا قرار داشت احیا کرده و مانع یک تحقیر تاریخی بزرگ در برابر جریان‌های موسوم به روشنفکری یا گروه‌های الحادی و غیردینی شوند.

شهید مطهری که خود در آثارش درباره تحول عمیق نسل‌های جدید جامعه ایران و تغییر سبک زندگی ایرانیان در دهه ۴۰ و ۵۰ شمسی هشدار می‌دهد با محوریت علامه طباطبایی می‌توانند بنیان‌های تازه در الهیات مورد نیاز زندگی در ایران و بلکه جهان اسلام عرضه دارند و اگر مجاهدت‌های قرآنی، فلسفی و کلامی علامه طباطبایی نبود، انقلاب اسلامی توان تداوم و پویایی فکری خود را به‌صورتی که در سال‌های نهضت امام خمینی(ره) و پس از پیروزی انقلاب تجربه کرد، نمی‌یافت.

■ تأسیس نخستین صندوق حمایت از فلسطین در خاورمیانه

اما سیر و سلوک فلسفی و عرفانی علامه طباطبایی در امور نظری محدود نماند و او را غافل از احوال مسلمانان نمی‌کرد. شهید مطهری در کتاب احیای تفکر اسلامی اظهار می‌کند: «یکی از کارهایی که اخیراً ایشان[علامه طباطبایی] اقدام فرموده‌اند موضوع همدردی با برادران اسلامی است، این برادران فلسطینی ما که به هر منطقی حتی آمریکایی‌ها نمی‌توانند به حق آن‌ها اعتراف نکنند. ایشان به‌تازگی دو سه حساب در بانک ملّی ایران شعبه مرکزی و بانک بازرگانی شعبه مرکزی و بانک صادرات شعبه بازار باز کرده‌اند. آقایان اگر میل داشته باشند شماره‌ها را یادداشت کنند».

اهمیت اقدام علامه طباطبایی در تأسیس صندوق حمایت از مردم فلسطین زمانی خود را بیشتر نشان می‌دهد که بدانیم این حرکت عملاً نخستین صندوق حمایت از مسئله قدس و فلسطین در خاورمیانه بود؛ در زمانه‌ای که در داخل و خارج از فلسطین هنوز گروه‌های اسلامی مبارز فلسطینی یا سازمان‌های حامی آنان تأسیس نشده بودند و کشورهای عربی و اسلامی مانند امروز خود را حامی حق فلسطین نشان نمی‌دادند. در سال‌های اخیر دولت‌های بزرگ اسلامی در منطقه و آسیا خیریه‌های متعددی برای مسئله فلسطین تشکیل داده‌اند و آن را در انظار اهالی سرزمین‌های اشغالی تبلیغ می‌کنند در حالی که در حدود نیم قرن پیش علامه طباطبایی مؤسس و مبتکر این‌گونه حمایت‌ها از مسئله اول جهان اسلام بوده است.

جهان اسلام

درخواست احیای مکتبخانه‌های قرآنی در مسجدهای مراکش

عضو پارلمان مراکش در نامه‌ای به وزیر اوقاف این کشور، خواستار راه‌اندازی دوباره مکتبخانه‌های قرآنی برای تربیت صحیح دینی کودکان و آموزش قرآن به نسل جدید شد.

به گزارش ایکنا به نقل از سایت‌اینفو، عمر احجیره، عضو پارلمان مراکش در نامه‌ای خطاب به احمد التوفیق، وزیر اوقاف و امور اسلامی این کشور بر نقش مهم مکتبخانه‌ها در آموزش قرآن کریم و حفظ آن برای نسل جدید تأکید کرد.

در این نامه آمده است: نظر به اینکه خانواده‌های مراکشی به فرستادن فرزندانشان نزد فقیه و عالم دینی برای یادگیری اصول دین و حفظ قرآن کریم از زمان کودکی اهتمام دارند و مکتبخانه‌ها در این کشور همیشه نقش مهمی در آموزش قرآن به چندین نسل داشته‌اند، ما می‌خواهیم کار این مکتبخانه‌ها در سراسر مراکش از سر گرفته شود.

این عضو پارلمان مراکش با پرسش از وزیر اوقاف این کشور درباره اینکه آیا وزارتخانه متبوع وی طرحی برای از سر گرفتن کار مکتبخانه‌ها که آن را سنتی نیکو می‌داند، دارد، گفت: مسجدهای شهرهای سراسر مراکش باید مکانی را برای آموزش اصول دین و شرح درست قرآن کریم اختصاص دهند.

احجیره تأکید کرد: در سایه تهاجم فکری که امروز در آن به‌سر می‌بریم و مغالطاتی که روزانه در شبکه‌های اجتماعی تبلیغ می‌شود آموزش درست قرآن یک ضرورت است.

ابراهیم الشایبی، وزیر امور دینی تونس هم مهر ماه گذشته بر پایبندی دولت این کشور به ایجاد مکتبخانه‌های حفظ قرآن کریم در مسجدهای سراسر کشور تأکید کرد.

وی با بیان اینکه فرایند آموزش‌های علوم دینی و قرآنی تحت نظارت کامل دولت قرار دارد، گفته بود: برپایی مدرسه‌های قرآنی در مسجدها می‌تواند آموزش‌های متنوعی را به کودکان به‌ویژه در مناطق دور افتاده‌ای بدهد که در آن مهدکودک یا نهادهای فرهنگی و آموزشی فوق‌العاده وجود ندارد.

بر اساس آمار و اطلاعات بخش برنامه‌ریزی و آمار اداره آموزش سنتی و مبارزه با بی‌سوادی در مساجد وابسته به وزارت اوقاف مراکش، ۱۲۲۴۱ مکتبخانه آموزش قرآن در کشور مراکش وجود دارد.

عکس‌نوشت

اعزام پاکبان‌های برگزیده تهران به سفر زیارتی مشهد مقدس

عکس: ایکنا

همزمان با سراسر کشور، نهمین دوره طرح زائران حرم رضوی به همت اداره اوقاف و امور خیریه استان تهران و با مشارکت شهرداری برگزار شد.

به گزارش خبرگزاری شبستان، همزمان با سراسر کشور، در قالب نهمین دوره طرح زائران حرم رضوی به همت اداره اوقاف و امور خیریه استان تهران و با مشارکت شهرداری استان تهران پاکبان‌های برگزیده شهرداری به سفر زیارتی مشهد مقدس اعزام شدند.

بنابر این گزارش، در مراسم بدرقه، حجت‌الاسلام محمد نصیری معاون فرهنگی اجتماعی اداره اوقاف و امور خیریه استان تهران در جمع خبرنگاران طی سخنانی اظهار کرد: از مهم‌ترین وظایف سازمان اوقاف و امور خیریه اجرای امینانه نیات واقفان خیراندیش است.

معاون فرهنگی اجتماعی اداره اوقاف و امور خیریه استان تهران با بیان اینکه موقوفاتی در استان تهران با موضوع زیارت حرم مطهر امام رضا(ع) و عتبات عالیات وجود دارد، عنوان کرد: بر همین اساس در سال جاری نهمین دوره طرح زائران حرم رضوی با هدف اجرای نیت واقفان و ترویج فرهنگ زیارت و تکریم و تجلیل از پاکبانان زحمتکش شهرداری تهران در تاریخ ۲۲ تا ۲۵ آبان ماه در مجتمع آموزشی فرهنگی امامت مشهد مقدس برگزار خواهد شد.

نیم نگاه

قدس درباره قدیمی‌ترین کتابخانه وقفی همدان گزارش می‌دهد

وقف دو وجهی «اعتمادیه»

مهدیه قمری | وقف سنت حسنه‌ای است که در همه حوزه‌ها از جمله کتاب و کتابخانه از گذشته تاکنون صورت گرفته؛ در قرن ۱۳ نیز واقفانی بوده‌اند که در کنار وقف اماکنی برای حسینیه، مسجد، درمانگاه و... هم کتاب وقف می‌کردند و هم مکانی را برای کتابخانه همراه با یک وقف‌نامه در نظر می‌گرفتند، حتی برخی از واقفان، وقف‌های خود را با نیت دووجهی در قالب وقف در اختیار مردم منطقه خود قرار می‌دادند.

در این گزارش می‌خواهیم به همدان برویم؛ به محله‌ای با عنوان کوی محمدیه، بولوار بهارستان نزدیک رشته کوه الوند؛ جایی که واقف تصمیم گرفته عمارت خاندان خود را وقف دووجهی در دو بخش اجتماعی و فرهنگی انجام دهد. تلاش داریم به مناسبت هفته کتاب و کتاب‌خوانی به معرفی قدیمی‌ترین کتابخانه وقفی همدان با عنوان «کتابخانه اعتمادیه» بپردازیم، کتابخانه‌ای که هم وقفی است و قدمتی طولانی دارد، هم دارای کتاب‌های وقفی است که قدمتی ۷۵۰ساله دارند. ساختمان این عمارت توسط واقفانش وقف دووجهی داشته، یعنی هم درمان و هم کتاب‌خوانی.

■ وقف یک عمارت برای درمان و کتاب‌خوانی

شاید عجیب باشد عمارتی بزرگ که در سال ۱۳۰۲ ساخته شده و تا دهه ۵۰ نیز مورد استفاده یک خاندان همدانی قرار می‌گرفت تا پیش از انقلاب به عنوان درمانگاه کاربرد داشت و پس از آن تاکنون همچنان در دو بخش درمانگاه و کتابخانه فعالیت دارد و وقف آن دووجهی است.

اهالی محل معتقدند این وقف ماندگار است، زیرا هم به درمان رایگان بیماران می‌پردازد هم کتابخانه‌ای با کتاب‌های وقفی دارد و می‌تواند علاقه‌مندان را با نسخه‌های خطی وقفی آشنا کند. خاندان قراگوزلو دو پسر به نام‌های علیرضا و میرزا یحیی داشتند که برخلاف خاندان خود در میان مردم از جایگاه بالایی برخوردار بودند.

آن‌ها در سال ۱۳۰۲ عمارت بزرگی را برای خانواده خود می‌سازند. میرزا یحیی به اعتمادالدوله شهرت داشته که به همین علت پس از انقلاب نام کتابخانه به اعتمادیه تغییر می‌کند.

علیرضا قراگوزلو به بهاءالملک سوم شهرت داشته و بسیاری از اسناد وقف به نام او نیز تاکنون موجود است. البته در اسناد موجود به این نکته اشاره شده که پس از درگذشت پدر و برادر کوچک بهاءالملک سوم او این عمارت را همراه با باغ اعتمادیه وقف می‌کند.

شخصیت علیرضا قراگوزلو به‌گونه‌ای بوده که برای اینکه مردم منطقه‌اش بتوانند از امکانات بیشتری استفاده کنند مجموعه‌ای از داشته‌هایش مانند عمارت و باغ اعتمادیه را وقف کرده است.

■ استفاده از عمارت اعتمادیه برای قرارگاه نظامی

باستان‌شناسانی که این عمارت را مورد بررسی قرار داده و درباره آن تحقیق کرده‌اند هیچ‌گونه اطلاعاتی از این کتابخانه در بازه زمانی پس از پیروزی انقلاب اسلامی تا آغاز جنگ تحمیلی کسب نکرده‌اند، اما مدارکی وجود دارد که در دوران جنگ و پس از آن، از این محل به عنوان قرارگاه نظامی استفاده می‌شده است.

در اواخر دهه ۷۰ یعنی در سال ۱۳۷۷ موقوفه بهاءالملک پایگاه بهداشتی می‌شود و در مرحله بعد با عنوان درمانگاه مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد، حتی در مدت زمان کوتاهی، مکانی برای اداره کل اوقاف استان همدان می‌شود اما پس از انتقال اوقاف، طبقه پایین این عمارت به عنوان درمانگاه و طبقه فوقانی با کاربری کتابخانه تا امروز به فعالیت خود ادامه داده است.

ساختمان این عمارت تاکنون بارها مرمت و نوسازی شده و در خلال آن، تغییراتی در ساختار بنا صورت گرفته است.

■ قدمت ۱۰۰ ساله قدیمی‌ترین کتابچه مالیاتی

این کتابخانه دربرگیرنده ۸۲ نسخه خطی است که بخشی از آن‌ها ادبی هستند. نسخه‌های ادبی کتابخانه اعتمادیه مربوط به پنج سلسله از دوران اسلامی و معاصر هستند و به دو خط و زبان پارسی و عربی نوشته شده‌اند، اما سه نسخه از این مجموعه شاخص و کمیاب هستند و این بر اهمیت و جایگاه علمی این کتابخانه می‌افزاید.

قدیمی‌ترین کتابچه مالیاتی موجود در عمارت، سال ۱۳۰۴ را نشان می‌دهد که به احتمال زیاد مربوط به آغازین سال‌های اقامت خاندان قراگوزلو در این ساختمان بوده و جدیدترین اسناد مالیاتی نیز متعلق به سال ۱۳۴۲ است.

براساس اعلام کارشناسان، در این کتابخانه ۸۲ نسخه خطی وجود داشت و مجموعه کتاب هایش بیش از ۸۰۰ نسخه بود که همه آن‌ها به موزه وقف انتقال یافت.

نسخه‌های چاپی این کتابخانه مانند مجموعه نسخ خطی آن مشتمل بر کتاب‌های ارزشمندی است که در حدود ۹۰۰جلد را شامل می‌شوند. این مجموعه شامل آثاری است که در زمان زندگی بهاءالملک و اعتمادالدوله گردآوری شده‌اند، اما تعدادی کتاب هم در سال ۱۳۸۲ که سازمان اوقاف درصدد احیای این کتابخانه برآمد، گردآوری شده و این نسخه‌ها هم اکنون در محل کتابخانه نگهداری می‌شوند.

نسخه‌ای از نهج‌البلاغه امیرالمؤمنین(ع) به عنوان دومین کتاب بزرگ جهان اسلام پس از قرآن کریم، متعلق به ۷۶۲ سال پیش در این کتابخانه موجود است که از معدود نسخ خطی نهج البلاغه در جهان محسوب می‌شود.

بیش از ۱۰۰ سال است کتاب‌های مرحوم بهاءالملک در این کتابخانه نگهداری می‌شوند. این کتاب‌ها شامل نسخه‌های خطی، کتاب‌های چاپ سنگی و سربی، مجلات و جرایدی هستند که اهمیت خاصی دارند و اسناد و مدارک باارزش به شمار می‌روند.

■ نگاهی به معماری کتابخانه اعتمادیه

گرچه اکنون به واسطه بازسازی و مرمت این کتابخانه، ساختمانش از گذشته تاکنون تغییرات بسیاری داشته، اما کارشناسان باستان‌شناسی معتقدند این خانه سبک ایرانی فرنگی داشته و به نوعی سبک التقاطی در آن به‌کار رفته بوده، زیرا در زمان ساخت این بنا کسانی از فرانسه به ایران می‌آمدند یا از ایران به فرانسه می‌رفتند بنابراین علم معماری وارد ایران شد و خانه بهاءالملک نیز از آن معماری مانده است.

این خانه بزرگ بخش‌های مختلفی داشته که یکی از آن‌ها کتابخانه غنی آن بوده است.

هوالشافی
اعتمادیه

من نظر الی ابویه نظر ماقت و هما له ظالمان لم یقبل الله تعالی له صلاة

هر کس از روی بغض و کینه به پدر و مادر خود، هر چند به او ستم کرده باشند، نگاه کند، خداوند نمازش را نمی پذیرد.

زبور آل محمد(ع)

خدایا! سختی و دشواری ما را به برکت تقوا و اعمال شایسته، بر کرام الکاتبین که فرشتگان نویسنده اعمال‌اند، آسان ساز و صفحات پرونده ما را از خوبی‌ها انباشته و تکمیل کن و ما را نزد فرشتگان نویسنده اعمال، به کردارهای زشتمان رسوا مساز (بخشی از دعای ششم صحیفه سجادیه)